

n. 18; et secretaria Apollinis, fol. 436. Quæ n. 96, ex S. Antonino clarissimo lumine præclarissimi ordinis Prædicatorum in III part., tit. 1, cap. 24. Quæ n. 97, ex *Adnotat. ad decis.* 431, n. 43 et seq. Rotæ Romanæ recentior., part. IV, tom. II; Ursaya, lib. IV, tit. 1, a n. 20; Judoco Damboud, in *tract. Loc. comm.*, litt. M, vers. *Mulier philosopha.* Ex *Ecclesiastico*, cap. XXV, n. 1, 3, 18, 21, et cap. XXXVI, n. 26. Ex *Apost.*, I *Cor.*, cap. VII, n. 14; et ex canon. *Quod autem 1*, caus. 28, q. 1. Quæ n. 98, ex relatione Patris Joannis Francisci Romani Capuccini in libro, cui titulus: *Breve relazione del successo della Missione nel regno del Congo*, impresso in typographia sacre congregationis de Propaganda fide, cap. 9. Quæ sacra congregatio certe non permisisset talis libri editionem, si insulsa, ridicula, et religioso viro indigna commenta continuisset. Patent itaque fontes, unde hausi doctrinas, *locis citatis*, ab additore improbatas; hi sunt: S. Scriptura, SS. canones, sac. Rota Romana, SS. Patres, religiosissimi auctores, selectissimi jurisperiti, et liber impressus in typographia sac. congregationis de Propaganda fide Ad hæc, quid de oppositoribus esset mihi dicendum? Nihil aliud dicam ego, quam ut a Deo benedictionibus repleantur.

(103. Quantum ad reliquas varias aias probabilismum respicientes, et censura notatas propositiones, non est, quod in his nec tantisper immerer, nec quid modicum proferam, cum tot eximii, et præstantissimi auctores, omni exceptione majores de illis hinc inde, pro, et contra tot volumina ediderint, ut fere totus repletus sit orbis. Eo vel maxime quod ego non sim secutus, nisi illas opiniones probabiles, quæ sunt vere, et solide tales fultæ gravi et prudenti pondere rationis, et auctoritatis; et in pluribus illas solummodo sim amplexus, quæ mihi videbantur nedum vere probabiles, sed etiam probabiliores, ac quædam veluti certæ, ut totum meum opus integre ex omni parte, et attente, juxta pro similibus tradita a Benedicto XIV in constitutione: *Sollicita ac provida*, § 18, percurrenti, et scrutanti satis superque patet. Unde laudatus perennis memoriæ Benedictus XIV, in dicta constitut. *Sollicita, ac provida*, § 17, ad nostrum intentum sic tradit: « Hoc de cætero cogitantes, non paucas esse opiniones, quæ uni scholæ, instituto, aut nationi certo certiores videntur, et nihilominus sine ullo fidei, aut religionis detrimento ab aliis catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositæque defenduntur, sciente, et permittente Apostolica Sede, quæ unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis (N. B.) gradu relinquit. » Et idem sapientissimus Pontifex in *Præfatione* tom. I *De synodo diæcesana*, § *Porro*, sic præcise addit: « Porro in novissimis hisce additionibus usitatam semper nobis scribendi rationem secuti sumus, nihil scilicet pro certo ac definito venditantes, quod reipsa definitum non sit; nihil contumeliose jacentes in alios, quantumvis ab opinione nostra dissentiant. Id enim ho-

mine Christiano indignum, et honesto viro indecens existimamus. Neque vero minus valide unumquemque sententiam suam tueri posse censemus, si ab aliorum contemptu et injuria absteineat. »

(104. Hic lubet ad rem nostram adducere etiam canonem *Ego talis* 6, distinct. 9, ubi ex verbis S. Augustini sic expresse traditur: « Alios autem (auctores) ita lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinaque polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios auctores, vel abhorrent, persuadere potuerunt. » Unde ipsemet S. Augustinus circa sibi propositam quæstionem, an sit celebrandum, et communicandum jejune, in epistola 118, *Ad Januarium*, quæ exstat in tom. II editionis Lugdunensis sumptibus Joannis Radisson 1664, pag. 179, in qua cum prius cap. 6, respondens Januario dixisset: « Et liquido apparet, quando primum acceperunt discipuli corpus et sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos: nunquid tamen propterea calumniandum est universæ Ecclesiæ quod a jejunis semper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi; nam ideo per universum orbem mos iste servatur. » Deinde *ibidem*, cap. 7, subjungit: « Sed nonnullos probabilis quædam ratio delectavit (N. B.) ut uno certo die per annum, quo ipsam cœnam Dominus dedit, tanquam ad insigniorem commemorationem post cibos afferri et accipi liceat corpus et sanguinem Domini. . . Quapropter neminem cogimus ante Dominicam illam cœnam prandere, sed nulli etiam contradicere audeamus. » Quam epistolam allegans, et expendens cardinalis Bona *Rerum liturgicarum* tom. II, lib. 1, cap. 21, § 3, editionis Taurinensis 1749, ex typographia Regia, sic expresse tradit: « Quamvis enim Ecclesiæ more receptum esset, quod mysteria semper a jejunis celebrentur, nonnullos tamen probabilis quædam ratio delectavit, ut eo die, quo cœna Domini recolitur, post cibum afferri et accipi liceat corpus, et sanguinem Christi, tanquam in insigniorem commemorationem mysterii ab ipso post legale cœnam constituti, quibus contradicere S. Pater non audeat; » et opinio celebrandi, et communicandi post sumptum cibum in die Cœnæ Domini erat solum probabilis in concursu illius probabilioris, « sed nonnullos probabilis quædam ratio delectavit; » et tamen sanctus ille doctor hanc solummodo probabilem opinionem etiam in concursu illius probabilioris improbare non audeat. « Quapropter neminem cogimus ante Dominicam illam cœnam prandere, sed nulli etiam contradicere audeamus; » et juxta adducta verba eminentissimi cardinalis Bonæ, quibus (id est sequacibus opinionis solum probabilis) contradicere S. Pater non audeat. Hinc quid de mente tanti eximii, et sancti doctoris Ecclesiæ luminis, sit ex his inferendum, satis superque patet.

Cæterum in omnibus, et per omnia, ut jam toties protestatus sum, sanctæ Romanæ Sedis certissimo, ac firmissimo judicio me submitto semperque submittam; sicuti etiam volo, et statuo; ut si quæ apostolicis, se-raphicisque sanctionibus, præsertim in novissimo generali capitulo Mantuæ celebrato diebus 29 et 30 Maii anni 1763 editis, minus consona hic in apologeticis responsionibus, et in reliquo opere meo tradita reperiantur, ad earum mentem et sensum penitus revocentur, intelligantur, et retineantur.

ANIMADVERSIO IN RESPONSIONEM AUCTORIS.

Quid de propositionibus probabilismum respicientibus ab auctore ut plurimum relatis, sæpe etiam approbatis censendum sit, æqui lectores statuere per se facile poterunt, si et Romani theologi, et nostras ad illas adnotationes perpenderit. Cæterum non est, cur miremur ab homine, a teneris, ut aiunt, unguiculis probabilistarum systemati addicto, habitas ut vere, ac solide probabiles, nimirum gravi et prudenti pondere rationis et auctoritatis fultas opiniones, quæ cum oppositis comparatæ probabiles nec essent, nec viderentur. Ut enim Horatius *Epistolarum* lib. I, epist. 2, verissime scripsit:

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu. . . . .

In auctorem tamen nostrum non cadit, quod Horatus idem *Epistolarum* lib. II, epistola 1, de quibusdam ait, perstare illos in sententia:

Vel quia nil rectum, nisi quod placuit, sibi dicunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, et quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.

Etenim ipse, ut catholicum, et religiosum hominem decebat, « si quæ apostolicis se-raphicisque sanctionibus præsertim in novissimo generali capitulo Mantuæ celebrato diebus 29 et 30 Maii anni 1762, editis (in quibus sanctionibus mandatur, et præcipitur sacre theologiæ lectoribus, aliisque omnibus, quatenus doctrinas tutiores et probabiles semper doceant, et amplectantur (ut ex decreto 3, in eo capitulo generali sess. XV habito, die 6 Junii 1762 promulgato, quod legitur verb. *Opinio probabilis*, num. 14, constat) minus consona. . . in apologeticis responsionibus, et in reliquo opere suo tradita reperirentur, ad earum mentem et sensum penitus revocari, intelligi, et retineri voluit. Qua quidem declaratione probabilismum, omnesque opiniones minus probabiles, quas vel retulit, vel docuit, vel adversus Romanum theologum defendendas suscepit, improbasse ac rejecisse censendus est. Illud fortasse mirum alicui videbitur,

XENIA

Hæc ad rem.

(1. Xenia illa, seu dona, aut munera dari solita per cardinales absentes noviter promotos cubicularii participantibus, seu cameræ Pontificis, si contingat obitus Papæ, qui illos creavit, antequam secuta sit consi-

eamdem in hac responsione, in qua ejusmodi declarationem edidit, nihilominus protulisse testimonia Benedicti XIV et S. Augustini, quæ a probabilistis afferri solent, ut lucum imperitis faciant. Nam qui illa accurate expendit, profecto intelligit nihil inde extendi pro systemate probabilistarum posse. Etenim Benedictus XIV, in const. *Sollicita*, relinqui a Sancta Sede in suo probabilitatis gradu unamquamque opinionem de qua catholice scholæ, instituta, nationes inter se certant, dicit; fas esse opiniones minus probabiles, quæ probabilioribus ita cognitæ, atque existimatis aut docere, aut sequi non dicit; quinimo oppositum aperte docet. *Vide* Romani theologi not., ad verb. *CONFESSARIUS*, art. 1, num. 58. S. Augustinus autem rationes probabiles eas tantum duxit, ex quibus efficitur, ut opinio nobis probanda videatur, quales certe non sunt illæ, quæ gravioribus rationis, auctoritatisque momentis eliduntur; nec illi unquam putavit fas esse, eum de æternæ salutis negotio agitur, incertis sese opinionibus committere. » Si dubium haberet, » inquit l. 1 *De baptismo contra Donatistas*, cap. 3, n. 6, « non illic recte recipi, quod in Eccles. catholica recte accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo quod certis incerta præponeret. » Et cap. 5, num. 6: « Accipere in parte Donati, si incertum est esse peccatum, quis dubitet certum esse peccatum, non ibi potius accipere, ubi certum est non esse peccatum? » At enim sanctus doctor contradicere non audebat illis, qui « non certo die per annum, quo ipsam cœnam Dominus dedit, tanquam ad insigniorem commemorationem post cibos afferri et accipi licere corpus et sanguinem Domini » probabilis ratione delectati opinabantur. Fateor. Quid igitur? Num licere opinionem minus probabilem pro libertate, abjecta opposita probabiliori pro lege, amplecti existimavit? Nihil minus. Nam qui illud opinabantur, opinione se vere probabilis, non minus probabilis præ probabiliori niti opinabantur: eumque casum sanctus doctor ex *illorum genere esse existimavit, quæ per loca, et regiones* variarentur. Ita cardinalis Bona, *loc. cit.* ab auctore. Confer Berti, *De theologicis disciplinis*, lib. XXI, cap. 13, in quo de sancti Augustini, in hac quæstione, sententia accurate disputat. Mitto alios, quos recensere facile possem.

* *Vide Additiones Casinenses* sub verb. *OPINIO PROBABILIS*, et secundum ibi tradita expende, quæ hic in Lucium nostrum animadversa sunt *.

gnatio birreti, munerumque receptio, dividenda sunt inter cubicularios utriusque Pontificis, nempe illius, qui illos cardinales creavit, et successoris. Si vere consignatio birreti, et munerum receptio sequantur vi-

vente Pontifice illo, qui dictos cardinales creavit, tum integraliter spectant ad cubicularios pontificis præmortui. Sic D. Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 2, n. 57, testans ita conciliari doctores, qui videntur in hoc inter se contrarii, adducitque pro se Pitonium, tom. II, discept. 51, per tot.; et emin. cardin. Petram, tom. IV *Comment. ad constit. 1 Eugenii IV*, n. 23. Vide ipsos, *loc. cit.*, ubi referunt ad rem varios casus.

(2. Xenia et dona excæcant oculos iudicum (*Eccli. xx, 31*).

(3. Unde iudex tenetur abstinere a receptione munerum, tum jure divino, tum jure humano. Vide verb. *JUDEX*, num. 33 et 34.

(4. Iudex contra supradictas prohibitiones accipiens notabilia munera peccat graviter, et tenetur ad restitutionem. Vide *ibid.*, num. 35.

(5. An talis restitutio sit pro foro conscientie facienda ante sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam delicti. Vide *ibid.*, n. 36.

(6. Quantum ad hoc pro certo tenendum est, quod ea, quæ ad redimendam vexationem, aut sententiam injustam, aut aliter involuntarie data sunt, debent a iudice restitui ante omnem sententiam. Vide *ibid.*, num. 37.

(7. Iudices videntur a jure reddi inhabiles ad acquirendum munerum receptorum dominium. Vide *ibid.*, num. 38.

(8. Nec ex consuetudine possunt iudices illa acquirere, et retinere. Vide *ibid.*, n. 39.

(9. Ubi vero jura non reddunt iudices inhabiles ad acquirendum tale dominium, stante consuetudine legitime præscripta, sciente superiore, et non contradicente, possunt iudices sæculares sponte oblata recipere. Vide *ibid.*, num. 40.

(10. Potest tamen iudex recipere a partibus sponte oblata leviora munuscula, pro quibus non est periculum, quod pervertatur, seu corrumpatur ipsius iudicium. Vide *ibid.*, num. 41.

(11. Iudex ecclesiasticus, sive ordinarius, sive delegatus nihil recipere potest sportularum nomine. Vide *ibid.*, num. 42.

(12. Iudex laicus delegatus potest exigere sportularum nomine etiam quotam pecunie. Vide *ibid.*, num. 43.

(13. Iudex autem laicus ordinarius nequit aliquid recipere sportularum nomine. Vide *ibid.*, num. 44.

(14. Si iudex, sive ordinarius, sive delegatus, sive ecclesiasticus, sive sæcularis non habeat sibi assignatum stipendium, nec congruam sustentationem, poterit pro iudicis sibi commissis exigere sportulas, sive honoraria. Vide *ibid.*, n. 46.

(15. Ubi exstat consuetudo, possunt iudices accipere saccharum, ceram, coccholatam, etc., in diebus natalitiis, vel alio anni tempore, quæ consuetudo viget in urbe Romæ, ut est omnibus notorium, teste D. Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 2, num. 51 et seq., ubi subjungit, quod licet omnia ista munera, sive esculenta, et poculenta, sive saccharum, cera, etc., accipi possint a

iudicibus, ut expresse habetur in constit. Innocent. XII, incip. *Sacerdotalem, et regiam*, § *Porro*, ibi: « Porro xenia solita esculenta, et poculenta, quæ iudicibus, ministris, et officialibus Romanæ curiæ exhiberi consueverunt, minime prohibita fuisse, nec prohiberi decernimus: » magis iidem iudices æstimantur, si illa non accipiant, quia litigantes, qui eis unam gallinam dant, illam dant cum intentione, ut habeant ab eis bovem, quodque rustici dicere solent, quod munus intrat per portam iudicis, et diabolus per fenestram. Sic cum pluribus aliis ibi allegatis expresse D. Ursaya, *loc. cit.*

(16. Auditores Rotæ accipientes aliquod munus a notariis ratione officii incurrunt excommunicationem, et tenentur ad restitutionem in duplo erogandam pauperibus. Vide verb. *AUDITORES*, numer. 62.

(17. Imo auditores Rotæ nihil recipere possunt, neque per alium a litigantibus. Vide *ibid.*, num. 63.

(18. Solent tamen ab istis recipi munera quedam solita profestis natalitiis, et Kalendis Augusti. Quæ munuscula solent etiam mitti advocatis, et procuratoribus per litigantes, quæque uti consueta debent honorificari agenti causarum. Vide *ibid.*, num. 64.

(19. Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis professionis monialium. Vide verb. *EPISCOPUS*, art. 6, num. 107.

(20. Episcopus et quilibet alius superior ordinarius in his transgressor tenetur ad restitutionem, et si munus excedat summam decem ducatorum, nequit absolvi neque a summo penitentiario, nisi facta prius restitutione. Vide *ibid.*, num. 108. Imo Pignatell., tom. IX, consult. 144, ex variis decretis sacræ cong. Episc. vult, quod episcopus non debeat, nec possit recipere dona, seu munera a suo clero, et ipsum sequitur Ursaya, *loc. cit.*, num. 46. Vide ipsos.

(21. Quoad ea quæ possunt et debent necessario observare regulares circa largitiones munerum, vide verb. *REGULARES*, art. 1, num. 67, ubi ad id afferuntur constitutiones Clementis VIII, et Urbani pariter VIII.

(22. Recipientes munera a regularibus contra præscriptam dictarum constitutionum, quicumque sint sive regulares, sive sæculares, in neutro foro absolvi possunt ante factam restitutionem. Vide *ibid.*, n. 68.

(23. Et si munus excedat summam decem scutorum, neque possunt absolvi a summo penitentiario. Vide *ibid.*, n. 69.

(24. Quoad personas quæ donare possunt, vel non? et in qua quantitate? Vide verb. *DONATIO*, art. 2, per tot.

(25. Munera non sunt recipienda, neque omnia, neque quovis tempore, neque ab omnibus, textu expresso in l. *Solent 6*, § 3, *De officio proconsulis*.

(26. Munera accipere a nemine inhumanum est, passim vilissimum, et omnia avarissimum, textu expresso, in cit. l. *Solent 6*, § 3, ibi: « Nam valde inhumanum est a nemine accipere, sed passim vilissimum est, et omnia avarissimum. »

(27. In muneribus dandis, et accipiendis attendi debent quatuor ista assignata a Glossa in capit. *Etsi*, quæstione 18, verb. *Muneribus, De Simonia*, duobus sequentibus versiculis, ibi:

(28. Muneribus dandis attendas quatuor ista: Qui dans, quisque petens, quæ res, quæ causa petendi. Munera, crede mihi, placent hominesque, deosque: Placatur donis Juppiter ipse datis. (Ovid., apud Ursayam *Miscell. 1 sacr. et prof.*, lit. M, n. 360.)

ZELOTYPIA

Hæc ad rem notanda.

1. Zelotypia est dolor, seu ægritudo animi ex eo proveniens, quod alter potitur eo quod quis concupiscit, vel potitur: Ursaya, *Institut. crimin.*, lib. III, tit. 3, num. 54. Seu est ægritudo animi ex eo proveniens, quod quis timet, ne alteri adsit, quod cum nemine velit habere commune, Chrysippus secutus a Cyriac., controv. 172, n. 77; Ursaya, *Miscellan. 2 sacro et profan.*, tit. Z, n. 2.

(2. Mulieres facile zelotypiæ morbo laborare solent, et referuntur aliqua exempla ab Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. II, tit. 4, n. 104, et lib. III, n. 4. Vide ibi.

(3. Maritus uxorem non bene conversantem zelotypiæ causa domi ut in carcere retinere potest: cap. *Placuit 10*, caus. 33, q. 2; Guazzin., *Ad defens. reor.*, defens. 5, cap. 7.

ZINGARI, ZINGARÆ.

Lubet sequentia tradere.

(1. Zingari, vel zingaræ, qui vel quæ se jactant divinare bonam, vel malam fortunam, et in dies ab idiotis præsertim, et plebeis passim de sua sorte consuluntur, si admisceant res sacras, et assertive pronuntient cordium secreta, sortilegium committunt, et possunt ab inquisitoribus puniri: Villadiego, in *Politic.*, cap. 5, § 20, num. 30; Diana, tom. V, tract. 10, *De S. offic.*, resolut. 112, per tot.; Nicol., in *Floscul.*, verb. *Inquisitor.*, num. 1; Raynald., tom. I, ad c. *Supplet 5*, n. 496; Pignatell., tom. VIII, consult. 64, num. 43, et alii passim. (2. Secus autem, si non admisceant res sacras, nec assertive pronuntient cordium secreta; Bordon, in *Manual. S. offic.*, sect. 34, num. 68; Ursaya, *Institut. criminal.*, lib. III, tit. 3, num. 44, 45 et 46, et alii. El ratio est, quia eorum prædictiones, et divinationes fere ab omnibus ordinarie cum risu accipiuntur, nec eis præstatur aliqua firma fides, quod observat pariter Carena *De inquisit.*, part. II, tit. 12, n. 164, et alii passim, notantes, quod nemo est tam simplex, ut firmam fidem præstet Ægyptianis, vulgo dictis Zingaribus.

(3. Tam zingari, vel zingaræ, ut supra divinantes, et prædicentes, quam omnes alii ipsos, vel ipsas consulentes peccant mortaliter, si fiat cum firma fide, vel scandale; si vero fiat propter solam curiositatem, vel animo ridendi, ut communiter fieri

(29. Alia ad rem. Vide verb. *DONATIO*, verb. *JUDEX*; verb. *MONIALES*; verb. *REGULARES*; verb. *VOTUM*.

(30. *Victoriam et honorem acquirit, qui dat munera: animam autem aufert accipientium* (*Prov. xxii, 9*).

(31. *In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta est muneribus.* (*Psal. xxv, 10*).

num. 5 et 12, ubi de viro uxorem ob zelotypiam in vinculis detinente; Ursaya, *loco cit.*, lib. IV, tit. 3, n. 23.

(4. Zelotypia magnum est copulæ argumentum; Sealon., *De testament.*, lib. III, cap. ult., sect. 2, n. 30, ubi refert, et sequitur vulgatum illud: « Res est solliciti plena timoris amor; » Ursaya, tom. VII, part. II, disceptat. 22, n. 38; Panimol., decis. 93, annot. 1, num. 16; Rota, in *Senogallien. legatorum 13 Junii 1679*, verb. *Sed etiam, coram Molin.*

(5. Ex zelotypia alterius amoris ortum habere solent amatoria sortilegia: Denet., in *Exam. episcop.*, lib. VI, cap. 34, num. 10 et seqq.; Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. III, tit. 3, num. 53, cum aliis allegatis.

solet, peccant tantum venialiter: Filluc., tract. 24, num. 135; Lupas, pag. 323, difficul. 2; Busebaum, *Medull.* lib. III, tract. 1, dub. 2, n. 10; Sanchez, et alii passim.

(4. Zingari sunt testes idonei ad probandum statum liberum aliorum zingarorum, matrimonium contrahere volentium: sacr. congreg. Conc., in *Fundana visitationis sacerorum Liminum*, 19 Decembr. 1682, lib. XVI *Visitat. sacer. Limin.*, fol. 96; apud Ursayam in *Miscellaneo 1*, litt. Z, num. 2.

(5. Emens rem a zingaribus tenetur illam absque restitutione pretii vero domino restituere: Ursaya, *Instit. criminal.*, lib. II, tit. 8, n. 53; Bertazon, *Consil. crimin.* 43; Pignatell., tom. VIII, consult. 64, num. 41, et alii: et ratio est, quia emptio, vel est facta scienter, et est nulla, l. *Si in emptione 34*, § 3, ff. *De contrahenda emptio.*; vel ignoranter, et non transfertur rei emptæ dominium in emptorem, l. *Rem alienam 28*, ff. eod., ubi Glossa, et doctores passim. Quinimo ex tali emptione nec oritur usucapiendi conditio, § *Furtiva 2*, institut. *De usucapionib.* (6. Viget enim contra zingaros furti præsumptio, cum ipsi, ut eorum filii facilius furentur, doceant illos, permissum esse ab eorum lege quolibet die certam summam furari, quod scivit in examine ab uno ex eisdem processato de furto: Cosp., *Nel giudice criminal.*, part. III, cap. 46, num. 10, teste Ursaya, *Instit. crimin.*, lib. III, tit. 3,